

Deze pagina in PDF-formaat kan in zijn volledige context geplaatst worden (met menu's en navigatiebalken) door te klikken op

http://www.heemkringopwijk.be/fr/Heemverbonden_herinneringen_aan_Leo_De_Nil.htm.

Overdruk (met actualisering van de spelling) uit
Vriendenboek Leo De Nil, Heemkring Opwijk-Mazenzele, 1987.

Heemverbonden herinneringen aan Leo De Nil

Wat mij van Leo De Nil steeds is bijgebleven is zijn dienstvaardigheid. Ik meen niet dat iemand ooit tevergeefs op hem beroep heeft gedaan al was het op sociaal, financieel, politiek of welk gebied ook. Leo placht te zeggen: «Sluit mij op in deze kamer —dat was dan dat klein bureau aan de straatzijde van zijn huis (goede vrienden ontving hij in een ruimer vertrek aan de tuinzijde)— en geef mij een telefoon en ik kan voor alles een bevredigende oplossing vinden.» Leo had overal relaties waar hij een wederdienst kon vragen. Zijn jovialiteit —mijn vrouw noemde hem ne crème van een man— droeg daar veel toe bij. Als hij een dienst vroeg kon ook niemand hem iets weigeren. Hier wil ik het even hebben over Leo De Nil als de man met een verbazende historische kennis en interesse voor Mazenzele en zijn mensen.

Toen in 1963 pater Joris Spanhove zijn boek *De grafstenen binnen de kerk van Asse* (Asse, 1963, 202 pp.) uitgaf had ik voor het eerst contact met Leo De Nil. Ik schreef toen een brief naar pastoor Vanackere om de tekst van de grafstenen in de St.-Pieters-Banden-kerk te Mazenzele en kreeg prompt een antwoord terug in zwierig handschrift van ... burgemeester Leo De Nil. En wat voor een! Leo had zich de moeite getroost —en zo was hij— om alle mogelijke gegevens te verzamelen over hen die in de kerk waren begraven. Dat was voor hem niet moeilijk want hij bewaarde de parochieregisters bij hem thuis. Dat mocht eigenlijk niet, maar Leo antwoordde dat ze beter bij hem thuis werden bewaard dan op het gemeentehuis. Hoe dan ook, ik moest die historisch geïnteresseerde burgemeester beter leren kennen.

Ik meen dat dit gebeurde naar aanleiding van het opstellen —'k zou beter zeggen bijwerken en uitbreiden— van de genealogie van het geslacht t' Sas. Jan Lindemans uit Opwijk had reeds in 1944 in het tijdschrift *Eigen Schoon en De Brabander*, in de gekende reeks *Oude Brabantsche geslachten* in een viertal bladzijden deze stam gepubliceerd. Wat mij bij Lindemans' stamboom trof was dat hij data opgaf die niet voorkwamen in de in 1863 op bevel van de Minister van Binnenlandse Zaken door de toenmalige gemeentesecretaris van Mazenzele Frans Verbrugghen —deze man cumuleerde dit ambt met dezelfde functie te Asse en te Mollem— opgestelde tafels van geboorten, huwelijken en overlijdens die voor Mazenzele de jaren 1650-1850 omvatten. Ook hier wist Leo De Nil het antwoord op. Als knaap had hij meegemaakt dat de toenmalige burgemeester —het was Leo's vader— en diens gemeentesecretaris alle oude paperassen, omdat niemand ze kon lezen of ontcijferen, naar een hoek van de speelplaats van de gemeenteschool droegen om ze te verbranden. Leo redde toen heel wat oud archief van Mazenzele en beschouwde het als zijn bezit «aangezien het anders toch zou verbrand geweest zijn.» Daaronder bevond zich een door pastoor Petrus De Meyer in 1750 overgeschreven lijst van dopen die te Mazenzele waren toegediend van 1604 tot 1646. Dat was de bron waaruit Jan Lindemans had geput. Ik bezit er nog een fotokopie van.

Eind 1971 schreef ik een klein artikeltje over *Juffrouw t' Kint: Testaments-getuigen* (Ascania, XIV, 1971, nr. 4, p. 118-119). Toen ik Leo De Nil sprak over juffrouw 't Kint uit Opwijk, repliceerden hij: «Die was evengoed van Mazel als van Opwijk. Ze woonde wel op Opwijk, maar leefde parochiaal mee met Mazenzele, waarvan de kerk op enige minuten gaans van het pachthof 't Kint was gelegen. In haar testament dat zij op 7 april 1772 door notaris Jacobus Ludovicus van Lint (uit Brussel) te Asse ten kantoor van haar neef notaris Franciscus Martinus Crick liet neerschrijven, reserveerde Joanna Josina 't Kint 10 gulden en 10 stuiver voor een uitvaartmis in de kerk te Mazenzele en nog eens 14 gulden «om te distribueren aen den armen aldaer». De moederlijke grootvader van juffrouw 't Kint, Arnout de Smedt werd trouwens in Mazenzele geboren op 27 juli 1632 als zoon van Adriaen de Smedt (uit Opwijk) en van Maria Mertens (uit Mazenzele). Het zijn ook de talrijke afstammelingen van de 5

kinderen uit de echt De Smedt-Mertens die de grootste problemen schiepen bij de volledige afwikkeling van de gekende erfenis 't Kint. In Mazenzele zijn er nog veel die dromen ooit schatrijk te zullen worden als die erfenis zal geliquideerd worden. Leo De Nil wist echter te vertellen dat na haast twee eeuwen het aantal gerechtigden zo sterk is aangegroeid dat hij het volledig eens was met wat Jan Lindemans reeds in 1935 schreef: «dat het gezond verstand de enige mogelijke conclusie trekt, met een oud spreekwoord: het sop is de kolen niet (meer) waard !»

Het hof van juffrouw 't Kint, in de verkoopakte (ARA., Schepengriffie van het arrondissement Brussel, nr. 6112) beschreven als «eene behuysde en beschuerde hofstede» met nog twee partijen land er bijgevoegd, samen groot 10 dagwand en 19 roeden Dendermondse maat, werd op 16 mei 1793 voor de som van 4772 gulden aangekocht door Jan Baptist van Ingelgem, mulder te Mazenzele en rechtstreeks voorvader van Leo's moeder Mevrouw Adelaide van Ingelgem z.g.

In Mazenzele stonden ca 1800 twee houten windmolens, één in de Schoolstraat, gebouwd in 1750, en één op de Scheppenaaisel — Schaapeusel is de officiële benaming — gebouwd in 1640. De eerste Van Ingelgem te Mazenzele was daar molenaar ca 1700 en werd er opgevolgd door een Van Eisen, voorvader van de burgemeester van Asse. In 1790 was «de molen op den Tip» eigendom van Franciscus van Neyghem en Joanna Maria van Blijenbergh, toen molenaars te St.-Ulriks-Kapelle. Toen ik het notarieel archief van notaris Franciscus Martinus Crick te Asse —nu ten kantoor van notaris Gilbert De Smet— doorwerkte, ontdekte ik de prijsschatting van «eenen graen wind molen met alle syne staende, roerende ende draeiende wercken». Die molen zou in 1790 overgenomen worden door Cornelis de Grave. Twee meester-molenslagers Joannes Petrus Hensen uit Moorsel en Franciscus de Ridder «woonachtigh tot Assche» deden het «taxaet vanden graen wint molen van Maesel». Ik zou die akte publiceren, maar dan met een korte inleiding. Direct kreeg ik van Leo al zijn molengegevens voor Mazenzele.

Toen ik in 1966 (?) te Mazenzele in de gemeenteschool een pedagogische «conference» voor de leerlingen van de tweede graad en een modelles van Meester Miel De Smedt bijwoonde, viel het op dat naast de inspectie en het onderwijzend personeel, ook de burgemeester en zijn schepen van onderwijs aanwezig waren. Hoe kon het anders. Meester Miel had als onderwerp voor zijn modelles de aloude St.-Pietersgilde van Mazenzele gekozen, schuttersgilde waarvan burgemeester Leo De Nil toen al griffier was. Ik zie nog altijd Leo de pees op de boog leggen en demonstreren hoe de Gildebroer zich opstelde om de hoofdvogel van de staande wip te schieten. Rieke Meert, de huidige koning van de St.-Pietersgilde, zou het niet beter gekund hebben. Toen kwamen de aanwezigen te weten dat Mazenzele het enige dorp in België was —dat klopt niet want ook Bekkevoort is in dit geval— waar de Gilde eigenaar was gebleven van de dorpsdries. Eigenlijk zijn het de 23 Gildebroeders die gezamenlijk eigenaar zijn van dit plein en niet de Gilde zelf. Was deze dries dan niet als «restant van een heerlijk goed» door de Franse Sansculotten genationaliseerd geweest? Dat was de pertinente vraag voor de griffier van de St.-Pieters-Gilde. Leo De Nil moest toegeven dat hij niet zeker was en dat betekende voor hem zoveel als een uitdaging om hier klaarheid en zekerheid te brengen. Leo's probleem was dat hij niet goed wist waar te zoeken. Ik wees hem op het archief van de registratie en domeinen en op de kadastrale bronnen. Daar had de burgemeester zijn relaties en weldra bleek dat koster Paulus Plas, de «maire» van Mazel onder de Franse bezetting, eigenaar van de Dries was geweest en dat nadien de gemeente het eigendomsrecht had uitgeoefend, maar op haar beurt aan de Gilde —die de Dries reclameerde op basis van haar bezit vóór 1797— haar rechten had overgedragen. Dat was iets nieuws voor Leo. Het eigendomsrecht van de Gilde over de Mazelse Dries bleef Leo vasthouden.

Het notariaal archief te Asse bracht weer een steentje bij. Toevallig ontdekte ik in de minuten van notaris Sebastiaan Frans Crick (1751/22) een transport-brief dd. «6 maart 1751». Daarin stond te lezen dat Elisabeth Goossens «inne-gesetene der Prochie van Hekelghem geassisteert met Gillis Plas haeren (tweede) man» voor 900 gulden had verkocht aan Guiliam Meert en Isabella Plas «gehuyschden ende innegesetenen van Maesensele» een hofstede «met den gemetsten huijse, schuere stal en alle andere edificien daer op staende gemeijnelijck genoempt het Guldenhuijs». Er had dus ook een lokaal bestaan voor de Sint-Pietersgilde van Mazenzele.

Daar wist Leo De Nil niets van. Hij vroeg me dan ook hierover bij gelegenheid verdere onderzoekingen te doen.

De uitgave van een Huldeboek voor Leo De Nil lijkt mij de beste gelegenheid en de meest geschikte plaats om dit nieuws te brengen over de St.-Pietersgilde, waar Leo zo met hart en ziel mee verbonden leefde.

Uit de verkoopakte van 6 maart 1751 blijkt dat de St.-Pietersgilde al in het midden van de 18de eeuw geen eigenaar (meer ?) was van het Gildenhuis dat aan drie zijden paalde aan «den gemeynen Driessche ende ter vierden den Panneelen ofte Grooten meersch». Dit Gildenhuis was een imposant gebouw, opgetrokken in steen, niet in leem zoals de meeste huizen in Mazenzele in de 18de eeuw, en had een bovenverdieping wat nog veel minder voorkwam in die tijd. In die «bovenkamer» mochten de Gildebroers «alle jaeren op hunnen ordinairen schietdagh tot den eynde van de Coninck feeste» hun teerfeest houden. De eigenaars van het pand waren daarbij verplicht «tafels, bancken ende andersints» (wil dit zeggen het bestek en het eetgerei?) te leveren en de kamer of «degene beneden» vooraf te «cuysschen ende (te) reijnighen».

De verkoopster Elisabeth Goossens bezat echter maar «de tochte» aan het Gildenhuis. Naakte eigenaars waren de kinderen uit haar huwelijk met Jan Plas, nl. Catharina Plas (x Martinus Timmermans), Elisabeth Plas (x Jan van de Putte), Judocus en David Plas (waarover Guiliam Plas en David Verbeeck voogd waren). Jan Plas en Elisabeth Goossens hadden, mits de som van 733 gulden, het Gildenhuis op 13 januari 1735 ingekocht bij akts gepasseerd voor erflaten van de abdij ten Roosen (een cisterciënzernonnenabdij te Mijlbeke-Aalst) «tegen d'Erffgenaemen wijlen Catharina van Waijenberghe». De verkoopakte wordt nu bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, fonds schepen-griffie van het arrondissement Brussel, nr. 6677.

De liquidatie van de erfenis van Catharina van Wayenberghe was niet eenvoudig daar ze driemaal huwde en uit elk huwelijk kinderen naliet. Onderstaande genealogische schets zal dit verduidelijken:

Adriaan van Wayenberghe, pachter op 't Hof te Paddeberchem of Paddebroeken —nu 't Verbrandhof— te Asse-Krokegem († Asse 8.3.1670) huwde met Martyne van Ginderachter, een dochter van Gillis († 1657) en van Catharina Plasch. Uit dit huwelijk werden 7 kinderen geboren, waarvan de hiervoor genoemde Catharina het vierde was.

Catharina van Wayenberghe, geb. Asse 8.11.1628, huwde een eerste maal te Asse 13.11.1650 met Jan Esselens, geb. Asse 1.5.1620, zoon van Guilielmus en Elisabeth de Grave. Uit dit huwelijk werden te Asse geboren:

1. Peeter Esselens, geb. 11.11.1652, † ...
 - x Catharina Plas en ouders van:
 - a. Gillis Esselens, geb. Asse 12.7.1686
 - b. Petronella, geb. Asse 1.12.1677 x Guilielmus van Huynegem
 - c. Marie
2. Jan Esselens, geb. 15.11.1654, † Mazenzele 19.3.1720 x aldaar 26.4.1681 Petronella t' Sas, geb. ib. 14.5.1659, † ib. 25.3.1735 en ouders van (allen te Mazenzele geboren):
 - a. Petronella, geb. 23.4.1682, huwde 1° te Mazenzele 8.1.1706 met Nicolaus de Mulder, en 2° met Jan de Buyst
 - b. Zeger, geb. 12.11.1684, † Mazenzele 27.11.1762, x Maria Therssia Verspecht
 - c. Joanna, geb. 20.3.1689, huwde met Jan Verspecht
 - d. Petrus, geb. 10.1.1694, ongehuwd
 - e. Judocus, geb. 28.8.1698, huwde Cornelia Vereertbrugghen
 - f. Marie, geb. 19.3.1706, huwde Hendrik Vereertbrugghen

Catharina van Wayenberghe huwde een tweede maal tussen 1654 en 1658 met Hendrik de Smedt, geb. Mazenzele 13.10.1617, aldaar 1.3.1668. Zij waren de ouders van (allen te Mazenzele geboren):

3. Adriaan de Smedt, geb. 25.4.1658, † Mazenzele 19.4.1704, huwde aldaar 1.6.1686 met Katharina Wouters, geb. ib. 21.12.1661 en er overleden 5.2.1744, ouders van:
 - a. Marie, geb. Mazenzele 30.8.1703, huwde met Jan Booghmans
 - b. Judocus ook Jan geheten, geb. 28.1.1700
4. Anna de Smedt, geb. Mazenzele 24.6.1661, † Opwijk 4.11.1729, huwde te Mazenzele 29.11.1684 met Jacobus Spinoy, geb. Opwijk 30.11.1654, † Opwijk 16.4.1728, ouders van (allen geboren te Opwijk):
 - a. Maria Catharina, geb. 23.1.1689, huwde met Adriaan De Smedt
 - b. Jan Baptist, geb. 22.10.1690, huwde met Theresia Verspecht
 - c. Cornelis, geb. 7.9.1693, huwde met Elisabeth Vereertbrugghen
 - d. Laureis, geb. 18.9.1695, huwde met Kathelijne van Ransbeeck

- e. Petronella, geb. 26.12.1697, huwde met Passchier van Nuffel
- 5. Arnoud de Smedt, geb. Mazenzele 17.5.1667, † aldaar 3.2.1704, huwde met Petronella Wouters, ouders van (geboren te Mazenzele):
 - a. Adriaan, geb. 12.1.1698
 - b. Marie, geb. 26.12.1702, huwde met Peeter van Ingelgem, echtpaar waarvan Leo De Nil een afstammeling is.
- Cathelijne van Wayenberghe huwde te Mazenzele een derde maal op 20.6.1668 met Peeter van Damme. Zij waren ouders van:
- 6. Joanna, geb. Mazenzele 6.10.1671, huwde aldaar 9.9.1701 met Jan Plas; ouders van (allen geboren te Mazenzele):
 - a. Petronella, geb. 16.1.1703
 - b. Jan Baptist, geb. 11.12.1704
 - c. Catharina, geb. 27.11.1707
 - d. Elisabeth, geb. 2.12.1710
 - e. Anna, geb. 16.3.1714
- 7. Catharina van Damme, geb. Mazenzele 3.5.1674, † aldaar 10.8.1743, huwde er Joos t' Sas, geb. Mazenzele 9.1.1669, † aldaar 7.10.1742; ouders van 8 kinderen (allen geboren te Mazenzele):
 - a. Maria, geb. 11.7.1699, non te Zwijveke-Dendermonde
 - b. Arnold Joos, geb. 10.12.1702, x Maria Josepha Dujardin
 - c. Hendricus, geb. 31.3.1710, huwde met Elisabeth Magnus
 - d. Anna Francisca, geb. 29.9.1716, huwde met Hendrik van Bever en hertrouwde nadien met Guilliam Goossens
 - e. Petronella, geb. 26.12.1697, huwde met Passchier van Nuffel
 - f. Barbara, geb. 5.11.1719, begijn
 - g. Jan Baptist, geb ... huwde met Joanna van der Hasselt.

Al deze erfgenamen hadden, om de liquidatie van de erfenis te vergemakkelijken, voor notaris Egidius Crick te Asse die ook griffier was van het laathof ten Roosen, op 25 april 1724 volmacht verleend aan Joos de Nil «sone van wijlen Jans innegesetene deser prochie van Maesensele», die de opdracht kreeg een koper te zoeken voor het Gildenhuis.

In de verkoopakte waarbij Jan Plas en Elisabeth Goossens het Gildenhuis verwierven staat in dat de verkopers m.n. de erven Cathelijne van Wayenberghe dit goed hadden verworven uit de nalatenschap van hun moeder die het zelf had gekocht samen met haar man Hendrik de Smedt voor Schepenen van het Land van Asse (waartoe naast Asse, Baardegem, Essene, Hekelgem, Meldert en Mollem ook Mazenzele behoorde) op 3 oktober 1662. Deze koopakte, die zich bevindt in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, fonds schepengriffie arrondissement Brussel, nr. 226, f° 35 v - 17 v, spreekt opnieuw van «eene hoff-stede metten gemetsten huuse nyewen stalle, mautereye ende andere edificien daaerop staende» gelegen te Mazenzele en palende met drie zijden aan de Dries en met de vierde aan de goederen van Jan Plas. De verkopers waren Jan Timmermans en zijn vrouw Joanna de Nil, die weduwe was van Andreas van Nyewenhove —gestorven te Mazenzele op 26 december 1654— bij wie Joanna drie kinderen had waarover haar broers Michiel en Peeter de Nil als voogden optraden bij de verkoop van het Gildenhuis. Jan Timmermans en Joanna de Nil hadden dit huis gekocht op 7 december 1661 —ze zijn dus nog geen vol jaar eigenaar geweest— van Jan de Ridder, zoon van Jacobus, en diens echtgenote Barbara Croons en dit volgens «contracte van coop ... gepasseert voor den Notaris Guilliam t' Kint».

Deze Guilliam t' Kint, geb. te Mollem 11.1.1624 en gehuwd te Mazenzele 8.3.1651 met Petronella Pipenpoy, weduwe van Joos t' Sas — was griffier van het Laathof ten Roosen te Mazenzele en fungeerde dus blijkbaar ook als notaris. We hebben echter de minuten van deze ambtenaar op het Algemeen Rijksarchief te Brussel, in het fonds Notariaat van Brabant, inventaris van Jean Marie Gyselinck en René Laurent, niet weergevonden.

We kunnen dus voorlopig niet hogerop, tenzij we toevallig de koopakte van Jan de Ridder en Barbara Croons zouden weervinden, maar waar gezocht? We vermoeden nochtans dat de grond waarop het Gildenhuis werd gebouwd —in een metingboek van ca. 1670 (ook door Leo De Nil gered uit de brand) lezen we: nr. 326. Item Peeter de Nil hout in pacht van Peeter van Damme (d.i. de derde man van Catharina van Wayenberghe) een hoffstede daer hij op woent geheeten het gulden-huys staende op den Driessche van Masensele groot xxiii roeden— ooit werd afgestaan aan een Gildebroeder onder voorwaarde dat deze er een huis zou bouwen waarin de Sint-Pietersgilde van Mazenzele op haar koningsschieting een teerfeest zou mogen houden. Tot in de 16de eeuw moet dit jaarlijks feest hebben plaatsgehadt in de kerk van

Mazenzele, het enige gebouw van omvang waar, zoals dat in ieder dorp het geval was, alle feestelijkheden plaatshadden. De bouw van het Gildenhuis moet dan gezien worden in het kader van de contrareformatie, die alle wereldlijke gemakkelijkheden uit het kerkgebouw bande, zodat de Gilde noodgedwongen een «zaal» moest laten bouwen. Daar ze wellicht niet over de nodige gelden beschikte, was het afstaan van een deeltje van de dorpsdries, met de gekende erfdienstbaarheid, een goedkope oplossing om haar feestvermaak na de schieting onder dak en aan tafel te kunnen houden.

Onder heemkundigen is dienst en wederdienst als schering en inslag van een weefsel, wat de ene tevergeefs zoekt, wordt door een toevallige vondst van de andere aangebracht. Leo De Nil heeft jarenlang stof vergaard voor een boek over het verleden van Mazenzele en zijn mensen. Moge hij of zij die ooit deze taak zal overnemen in deze mij nog bijgebleven heemverbonden herinneringen aan Leo De Nil, een bijdrage vinden voor een Geschiedenis van Mazenzele, een Brabants grensdorp in het Land van Asse.

Jaak OCKELEY